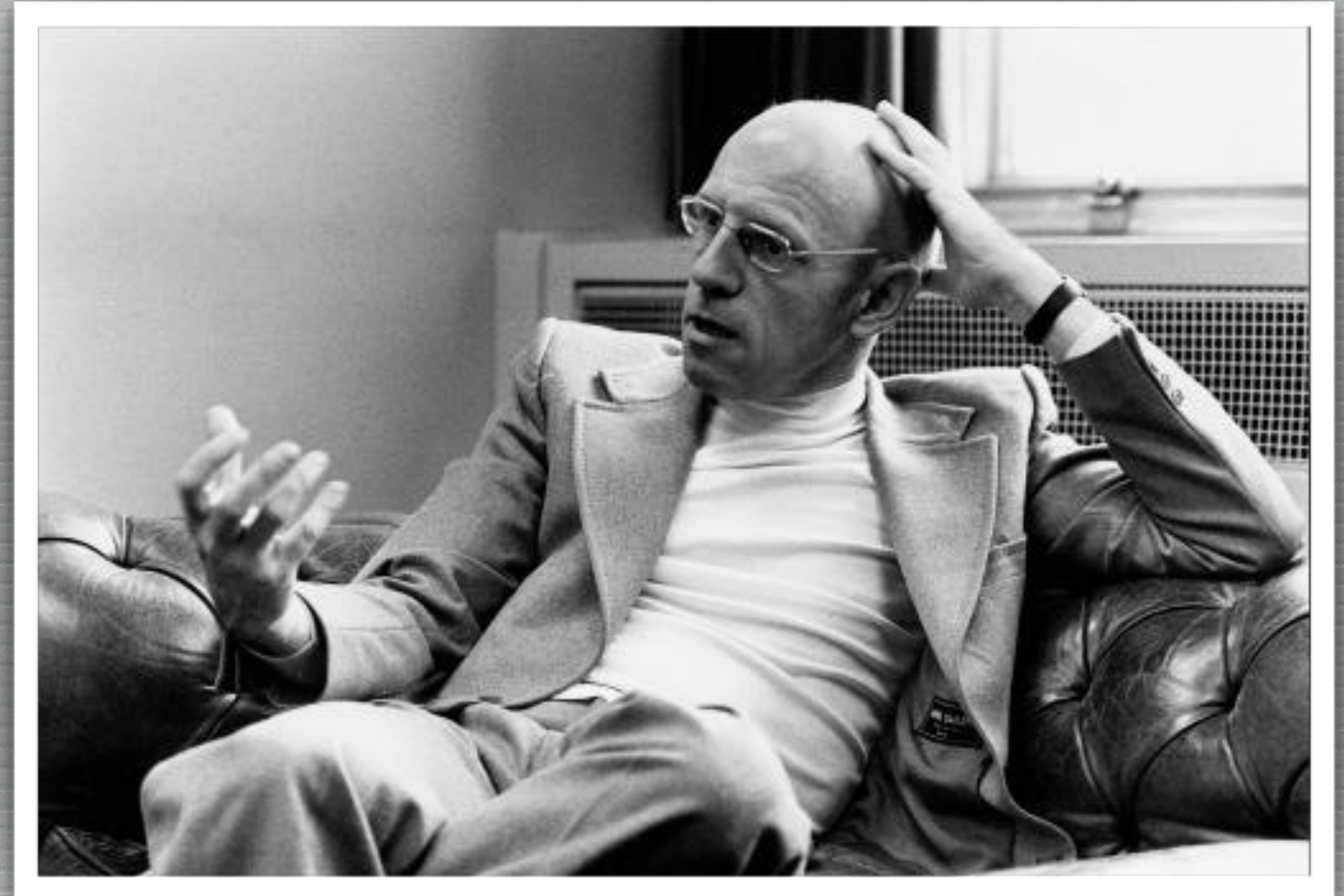

Michel Foucault

1926. - 1984.

Potruga za umijećem življenja

Tri vrste tekstova

-

-

- mnoštvo

Transformacija

Transformacija

Preobrazba, preoblikovanje okvira mišljenja, promjena uvriježenih i ustaljenih vrednota, drukčije misliti, raditi, postati drukčijim.

Filozofija je puno manje otkrivanje istine, kako one u subjektu tako i one u društvu, a puno više promjena čovjeka i društvenih odnosa.

Kamo treba ići promjena? Ostaje otvoreno. Kao kod Nietzschea.

Protiv istoga

Zlo za Foucaulta leži u istome, u trudu sebe i stvari držati istima. Protiv ustrajavanja u identičnome.

Pronaći novi ton, put, pogled. Tko to uspije, više ne kuka da je svijet pogreška i da je povijest puna nevažnih stvari.

Dvije teze

1. Ophođenje s onim što neko društvo obezvrijeđuje (ludilo, kriminal, seksualnost) govori nešto važno o samom društvu.
 2. Društvene prakse (zatvorska kazna, seksualnost), koje smatramo naravnima i samorazumljivima, zapravo su posljedica specifičnog povijesnog razvoja i prakse koji se mogu mijenjati
-

Tri razdoblja

Prvo:

strukturalistički ili

Djela:
znanja

U ovoj fazi riječ je o analizi onoga što se u nekoj epohi govori i čini kako bi se moglo spoznati. Koja su pravila reda određujuća.

Razdoblja

Drugo:

Izvori povijesnih diskursa i pomaka problema. Riječ je o analizi moći ili o disciplinskih moći koje djeluju na tijelo. Moć zatvora, moć normaliziranja, moć psihijatrije.

Djela:

Razdoblja

Treće:

Estetika egzistencije

Djela:

Riječ je o povijesti čovjeka i njegove žudnje s pitanjem kojim je diskursima i tehnikama zapadni pojedinac stvorio i spoznao sebe kao subjekta.

Tri problema

“Pokušao sam se baviti s tri velike vrste problema:

1.

2.

3.

Etika kao umijeće življenja

Novo umijeće življenja: pitanje neke nove etike

Dvije strane pojmova filozofije kao umijeća življenja i etike
- praksa i refleksija o praksi:

Etika je pitanje oblika kojega netko daje samom sebi i načina refleksije o takvom oblikovanju sebe.

Etos = način ponašanja pojedinca, a ne prihvatanje i nasljedovanje nekih normi.

Tehnologije sebstva

Postojeće norme (pravne i društvene) padaju pod svjetlo kritike iz pozicije individualnih oblika života.

Subjekt: umjesto podvrgavanja normama - aktivno stvaranje egzistencijalne forme.

Mjesto prethodnog istraživanja tehnologijâ morala sada zauzima istraživanje tehnologijâ sebstva.

Kako je Foucault došao do toga?

Analiza moći

Subjekt stoji u čvorištu različitih odnosa moći:

- odnosi moći koji
- odnosi moći koji

Moć je najprije samo ime (nominalizam) za složenu situaciju u nekom društvu.

U etici umijeća življenja se radi o okretanju protiv neke moći koja pojedince nastoji oblik njihove egzistencije.

Moć - pojedinac

Otpor moći koja želi učvrstiti neki određeni identitet.

Pojedinac je bio podvrgnut odnosima moći i treba se razviti u sebstvo koje sebe konstituira.

Pitanja su izronila iz pitanja o vladavini.

Umjesto da dopustimo da se s nama upravlja etika traži da upravljamo samima sobom.

Voditi samoga sebe

Etika se brine da odnosi moći ne postanu odnosi vladavine.

Utemeljenje etike kao umijeća življenja je odgovor na zahtjev prosvjetiteljstva:

učiti voditi samoga sebe oko samoga sebe”.

Arheologija

Arheologija je propitivanje subjekta koji se konstituirao u znanju i sebe shvaća kao univerzalni subjekt.

Arheologija svaki oblik ljudskog postojanja shvaća povijesno, to jest promjenjivo.

Antropološka konstanta je zapravo varijabla.

Epistemski i etički subjekt

Epistemski subjekt = znanje (jednom spoznat - ne mijenja se)

Etički subjekt = iskustvo (nastaje praksama sebstva i subjekt je mogućih promjena)

Umjesto ljudske prirode - sloboda čovjeka.

Otklon humanističkih znanosti koje insistiraju na normiranju “polazeći od ljudske naravi”.

Arheologija - etika

Umjesto transcendentalizma - transgresija.

Umjesto sustava mišljenja - misliti drukčije.

Kritička filozofija više nije bavljenje uvjetima mogućnosti iskustva, nego pokazivanje beskonačnih mogućnosti transformacije subjekta.

Arheologija: iskapanje supstancijalne forme subjekta.

Etika: oblikovanje i transformacija subjekta.

Nema temelja

U arheologiji nema nepromjenjivog temelja koji bi se mogao naći u subjektu i koji bi stajao nasuprot svijetu promjena.

Sam temelj je promjenjiv.

Ništa nije temeljno/fundamentalno.

Područja iskustva

Rad na budućem sebstvu omogućen je smrću čovjeka (određene forme čovjeka).

Briga za sebe, upotreba užitaka, nova etika - etika kao umijeće življenja.

Tri temeljna područja iskustva:

ISTINA

Povijest guvernementaliteta

Guvernementalitet je sustav moći nastao u 18. stoljeću i koji

- za glavni cilj ima pučanstvo

- najvažniji oblik znanja političku ekonomiju

i bitni tehnički instrument sredstva sigurnosti.

Ovako mišljen guvernementalitet danas je u krizi jer su ove tehnike upravljanja postale upitne.

Vladanje

Koncem 70.-ih godina Foucaultu je pojam vladanja postajao sve važniji:

vladanje sobom

vladanje drugima

društveni i državni oblik vladanja

Time je ušao u treću fazu: etiku prakse samoga sebe, **egzistencije**

Guvernamentalitet

gouverner

mentalité

(otac obitelji, upravitelj samostana, odgojitelj...)

Guvernamentalitet je umijeće vladanja voditi.

Za razliku od sustava discipline koji upravlja podanicima (pohvala, kazna, prijetnja) guvernamentalitet se trudi stvoriti odnose u kojima se sudionici slobodno kreću unutar polja pojedine moći na način da ne dolazi do isprobavanja moći.

Vođenje ljudi

Governamentalitet je umijeće vođenja ljudi na temelju obitelji, škole, posla, a pretpostavka je svakoj većoj strukturi moći (država, demokracija, fašizam).

Moderno se umijeće vladanja razvilo pomacima srednjovjekovne pastoralne moći.

Pastoral

Pastoral

sudbinu svoga stada.

Ideja dolazi iz antičkog svijeta Egipta, Asirije, Judeje.

U Grčkoj je bila nepoznata.

Židovi

sabire svoje stado.

Grci

protiv svojih neprijatelja.

Pastoral

Platonov državnik ne bi mogao biti pastir. Mišljen je kao vojskovođa. Na čelu je države, brine za njezino jedinstvo, ali se ne brine stalno za svakog pojedinačno.

Pastoralna moć u kršćanstvu cilja na pojedinca. Pastir i svaki član su u neposrednom odnosu.

U Grčkoj je pojedinac poslušan u smislu zakona i interesa grada.

U kršćanstvu je poslušnost osobna.

Pastoralna moć

Pastir želi znati mnogo o svojim ovcima kako bi sačuvao stado i kako bi upoznao potrebe, mišljenje svakoga pojedinačno.

Pastir želi biti uključen u stanje svake pojedinačne duše.

Poučava ih praksama samopropitivanja, primjenjuje oblike upravljanja savjestima.

Tehnike je poznavao i grčki svijet, ali ih je tek kršćanstvo primijenilo.

Pastoralna moć

Guvernementalitet se naslonio na pastoralnu moć.

Spasenje pojedinca, međutim, nije više mišljeno onostrano, nego ovostrano.

Izrečeno je kategorijama politike pučanstva: zdravstvo, život, sigurnost, proizvodnja, bogatstvo.

Pastoralna moć

Razvoj od pastoralne moći do guvernementaliteta Foucault opisuje preko: državnog interesa i policijske znanosti.

Toma Akvinski: kralj treba oponašati Božje upravljanje.
Vladar stvara svjetove slično kao što je Bog
Stvara gradove i otvara nove teritorije.

Bog i vladar svojim podložnicima daju zakone.

Kralj zakone treba dati u skladu s naravnim poretkom stvari.

Pastoralna moć

Čovjek treba slijediti Božje zakone.

Kao što Bog vodi ljude tako ih treba i kralj voditi.

Pastoralna moć

U 16. i 17. stoljeću se razvija državni interes.

Valja uistinu upravljati, a ne slijediti prirodne zakone.

Machiavelli: samo mu je interes i jačanje vladara u interesu.

Državni interes: nadilazi interes vladara.

Država: entitet koji u neprijepornom geografskom području treba preživjeti neodređeno vrijeme.

Jačanje države pretpostavlja određena znanja.

Državni interes

Upravljati u skladu sa snagom države.

Cilj: jačanje vlastitih snaga.

U 17. st. nastaje teorija policije.

Policiji se prenose obuhvatni zadaci.

Policija treba među građanima poticati glatki protok rada i poslova i poticati marljivost, umjerenost, mirni suživot.

Policija

Policiji nije bio zadatak intervenirati u nužnim situacijama, nego skrbiti za svakog pojedinačno.

Država je bila istovremeno individualizirajuća i totalitarna.

Policija

Zemlja premrežena sustavom zakona i uredbi kako bi država uvećala trgovinu, stanovništvo i blagostanje.

Ubrzo ovako uređenje postalo preprekom.

Država bolje funkcionira ako samu sebe ograniči.

Liberalizam: državni interes i korist (utilitarizam).

Privatna sfera se ne štiti zbog nekog prirodnog prava, nego jer je državnoj ekonomiji tako bolje.

Upravljanje

Taktika države: u svakom času može odrediti što spada pod nadležnost države a što ne, što je javno, a što privatno, što je državno a što ne.

Tehnike upravljanja na primjerima borbe protiv epidemija, kuge, kozica ...

Tehnika isključenja (srednji vijek - gubavci) - tehnika karantene (zarazne bolesti) - tehnika cijepljenja.

Upravljanje

Guvernementalitet postaje svjestan kada društvene probleme prehrane, higijene, epidemijâ ne rješava dresiranjem ljudi prema nekom određenom modelu, nego kada pozitivne elemente nastoji jačati, a negativne držati pod kontrolom svodeći ih na najmanju mjeru bez perfekcionističke volje da se društvo učini savršenim.

Umijeće vladanja

1. Problem ispravnog vladanja se rješava kod vladara, u njegovoj mudrosti u skladu s istinskim redom stvari (po uzoru na Božju vladavinu) (
 2. Vladavina prema proračunu snaga, odnosa, bogatstva, čimbenika moći. (
 - 3.
 4. gospodarstvenih i interesnih subjekata.
-

Umijeća vladanja

1. Umijeće vladanja sukladno istini.
 2. Umijeće vladanja sukladno države.
 3. Umijeće vladanja sukladno gospodarstvenih čimbenika.
 4. Umijeće vladanja sukladno upravlja.
-

Politika

Igra različitih umijeća upravljanja sa svojim različitim registrima i raspravama koje ova umijeća otvaraju.

Volja za znanjem

Od interesa za društvenim disciplinama i zabranama prema analizi individualnoga vođenja života.

Studije o ludilu, psihijatriji, zločinu i kazni tražile su kako se mi posredno - preko isključenja drugih (kriminalaca, ludaka) konstituiramo.

Prijelaz u pitanje kako mi izravno stvaramo svoju identitet etičkim tehnikama sebstva koje su se razvile od antike do danas.

Subjekt

Povijesni opisi nas samih - povijesni i promjenjivi

Političke i etičke vrednote se ne mogu osloniti ni na čvrstu ljudsku narav ni na nadvremenski univerzalni razum.

Nepovjerenje prema zapadnom idealu znanstveno-tehničke racionalnosti

San o estetskoj tehnici življenja kao etici individualnoga oblikovanja samoga sebe.

Seksualnost i istina

Problem izgleda ovako: Kako to da u nekom društvu kao što je naše seksualnost nije jednostavno ono što skrbi za potomstvo vrste, obitelji, individue? Kako to da nije jednostavno nešto što podaruje užitak i zadovoljstvo? Kako to da se promatra kao privilegirano mjesto na kojem se izriče ili otčitava naša duboka "istina"? Jer ovo je bitno: od kršćanstva zapad je neprestano ponavljao: "Da bi znao tko si ti moraš znati što se događa s tvojom seksualnošću."

Grčka

U Grčkoj čovjek još nije shvaćen kao čovjek žudnije, nije se identificirao analizom svojih nagona i seksualnih želja.

Etika je bila zbir savjeta i uputa kako oblikovati

Žudnja, želja, užitak, čin nisu bili interpretirani (čist, nečist, pokvaren, ispravan, grešan). Nastojalo se staviti ih u dobar odnos.

Problem nije bio za kim ili za čim žudim, nego kako se odnosim prema žudnji: popuštam li joj i ako da, kako: umjereno ili razuzdano.

Platon

S Platonom se javlja pitanje tko je čovjek.

Što je čovjek po svojoj naravi?

Što je ljudsko tijelo kao dio prirode?

Studij antike: kušanje mijenjanja samoga sebe, askeza, vježba samog sebe i mišljenju.

Kako antičko umijeće življenja učiniti plodnim za postmoderne ljude?

Moralni kodeks - individualni moral

Ideja morala kao posluha nekom kodeksu pravila - u nestajanju.

Ostaje još reflektirano umijeće individualnog življenja.

Poticaji iz antike

Volja za znanjem

Hipoteza represije (Wilhelm Reich i Herbert Marcuse): u 19. stoljeću seksualnost je potisnuta.

Foucault ne niječe potisnutost.

Teza: potisnutost je bitni način na koji je zapad ophodio sa seksualnošću.

Bitno za 19. st. nije potisnutost, nego stalni i neprekinuti diskurs o seksualnosti.

Diskurs o seksualnosti

proizvodi znanje

množi diskurs

djeluje uzbuđujuće

stvora moć

Diskurs o seksualnosti

Znanost o stanovništvu

psihijatrija

medicina

pedagogija

Područje znanja o seksualnosti: razlike i zastranjenja

Diskurs o seksualnosti

Seksualnost je bila manje potisnuta a više kontrolirana i upravljana u određenim smjerovima.

Zapad: volja spoznati istinu o nekome (njegova seksualnost, njegovo mišljenje) kako bi se moglo procijeniti njegovu korist ili štetu za društvo.

Na zapadu seksualnost nije nešto o čemu smo obavezni šutjeti. Seksualnost je nešto što trebamo priznati.

Diskurs o seksualnosti

Srednjovjekovna ispovjednička praksa oko priznanja tijela
- psihoanalitička praksa.

Zapadna civilizacija je jedina koja plaća svoje čuvare da bi im tko god to želi mogao povjerljivo govoriti o svome seksu.

Zapad nema

Poznaje samo

Područja kontrole

Kontrola - moć - znanje

1. Žensko tijelo: shvaćeno kao prožeto seksualnošću. Histerizacija ženskog tijela
 2. Dječja seksualnost, posebno masturbacija: nosi sa sobom veliku društvenu i moralnu opasnost. Dječju seksualnost valja nadzirati.
 3. Kontrola rađanja (socijalizacija ponašanja prema potomstvu)
 4. Korektivne perverzija i anomalija).
-

Diskurs o seksualnosti

Stav prema seksualnosti: instrument građanstva da se razlikuje od drugih klasa.

Zdravo tijelo, zdrava krv, udaje u obitelji bez nasljednih bolesti.

Krv građanskoga društva je bio seks.

Otvaranje prema nižim klasama uz pomoć tehnika:

škola, politika stanovanja, javna higijena, osiguranja, medikalizacija stanovništva, administracijski i tehnički stroj je omogućio bezopasno uvođenje seksualnih dispozitiva u iskorištavanu klasu

Upotreba užitaka

Nije potrebno oslobađati seksualnost.

Diskurs se uvijek uhvati u mrežu moći.

Utopija: novi odnos prema svome tijelu.

Ne žudnja za seksom, nego tijelo i njegovi užici.

Ophođenje s užicima.

Upotreba užitaka

Grčki oblik morala: ovladavanje samim sobom.

Ne učini preljuba! - ne iz poštovanja prema svojoj ženi, nego iz straha od gubitka svoje vladavine nad sobom!

Užitak i seksualnost nisu pod sumnjom. Grcima je stalo da sa svojim požudama ophode tako da ih one ne ometaju u političkoj ulozi u polisu.

Tko nema sebe pod kontrolom ne može imati važan položaj u polisu.

Sjaj

Živjeti tako da se oko tebe širi sjaj!

Stilizacija odnosa moći.

Grci nikada nisu nikoga identificirali prema njegovoj seksualnosti.

Grčki moral: tehnika življenja, umijeće egzistencije, a ne etika koja određuje što je ispravno o što ne.

Svoj život tako urediti da i nakon smrti ostane dobar primjer i uzor slave i časti.

Grčka virilnost

Foucault se ne želi vidjeti kao pripadnik grčkoga morala.

Grčki moral užitka je vezna na virilno društvo, na asimetrijsku predodžbu, na isključenje drugoga, na opsjednutost penetracijom, na strah od gubitka energije ...

Subjektivizacija morala

U moralu se ne radi o znanju i svijesti, nego o stalnoj borbi, radu na sebi pri čemu se jedan dio sebstva neprestano bori protiv drugoga.

Estetika egzistencije

Čovjek koji vlada sobom šalje pozitivne signale.

Postaje uzor drugima.

Brižna kontrola duše i tijela, škrte geste...

Pojedinac se usavršava kao moralni objekt u plastičnosti svoga ponašanja koje je vidljivo i dostojno pamćenja.

Grčki seksualni moral

aphrodisia: čini koje priroda želi i koji su povezani s intenzivnim užitkom, a koje priroda potiče snagom koja stalno prijeti da se prelije i zagospodari subjektom.

Princip vladanja ovom silom nije univerzalni zakon, nego umijeće koje se oblikuje vodeći računa o različitim varijablama (potreba, trenutak, društveni status)

Rad na sebi - askeza - u obliku borbe u koju se treba upustiti - pobjede koju treba izvojevati - kako bi u političkom području bio uzor vladavine nad samim sobom.

Upotreba užitaka - hermeneutika žudnje

Antička rasprava o upotrebi užitaka premjestila se na hermeneutiku žudnje subjekta.

Klasično mjesto: Platon, Gozba (Simpozij)

Rast ljubavi - od lijepih tijela prema lijepome samome: ideal ljepote

Žudnja za idejom ljepote - otvaranje puta kršćanskom idealu uzdržljivosti i razlikovanju istinske i lažne žudnje.

Kršćanstvo

Moral dužnosti - kodeks
etičkih pravila

Pastoral - težište na željama i
“mučnim” požudama

Grčka

Preporuka određenog
ponašanja

Težište na pitanju ovladavanja
samim sobom i radnjama

Blizina psihoanalize s kršćanstvom: pitanja razvitka osobe vezana
uz pitanja priznanja seksualne žudnje

Briga za samoga sebe

U kasnoj antici, u krugu plemstva, senatora i vitezova:

kultura sebstva

Cilj

se samo za one stvari za koje se isplati brinuti.

Način

Škole

Prakse sebstva

1.

koliko ovisim o luksuzu

2.

očekuju preko dana. Večernje propitivanje o uspjesima i promašajima.

3.

vjerovati? “Život bez samopropitivanja nije dostojan življenja.” (Sokrat)

Prakse sebstva

Stalno pred sobom imati kratkoću života.

Nikada ne izgubiti radost.

Pravovremeno se pripremiti na dolazeće udarce.

Postiti nekoliko dana kako bih bio siguran da vladam sobom.

U svim užicima - askeza - kako bih bio siguran da ja upravljam sobom.

Ostaviti službe ako me odveć odvrćaju od rada na samome sebi.

Prakse sebstva

Promjena sebstva, pogleda i ponašanja.

Tehnologija sebstva: vrednote i pravila ponašanja - pretpostavke za promjenu osobnosti.

Odvažiti se na esperimente kako bi od svoga živbota učinili umjetničkod jelo.

“Trebamo stvoriti nešto što još ne postoji i o čemu ne možemo znati što će biti.” (Foucault,

Hermeneutika sebstva

Spoznaj samoga sebe!

Brini za samoga sebe!

Descartes

korist samospoznaje

Moral zapostavio pozornost na samoga sebe.

Asketski moral pretpostavlja da je moguće zapostaviti sebe.

Kršćanstvo

Kršćanstvo brigu za samoga sebeve osumnjičilo kao ljubav prema samome sebi.

Izgubiti sebe - da bi spasio sebe!

Kršćanska askeza: odricanje sebe! (vježbe: ispovijed, odricanje, uzdržljivost)

Parrhesia

Što znači: reći istinu

pan

odvažan govor, nekome reći svoje mišljenje riskirajući

Nije pitanje istine, nego tko je hrabar reći istinu

parrhesia

Rizik gubitka.

Rizik -

Tko se odvaži na govor istine ulazi u prostor rizika.

Sokrat: ono što kaže je ono što is i u skladu je s onim što čini.

Hrabar i slobodan: lik i uzor nekoga tko ima hrabrosti za istinu.

Sokrat prisiljava na mišljenje: koje učinke u životu ima preuzimanje određenog mišljenja?

Mišljenje ima posljedice. Možeš li ih nositi?

Diđonai logon

“Dati razloge -
sada živi i na koji je način prije živio ...”

Platon,